Monika Nader-Cioczek

MODELOWANIE STRATEGII DYDAKTYKI TŁUMACZENIA A VISTA

Streszczenie

W ramach niniejszej dysertacji podjęto próbę opracowania modelu strategii dydaktyki dla tłumaczenia a vista. Tworzenie modeli dydaktycznych dla poszczególnych rodzajów translacji jest pewnego rodzaju novum, tym bardziej dla tłumaczenia a vista. Praktyka tłumaczeniowa pokazuje, że a vista jest powszechnie używanym rodzajem translacji. Z drugiej strony nieczęsto stanowi ono odrębną dyscyplinę w programach kształcenia tłumaczy na uczelniach wyższych w Polsce. Nie opracowano żadnych podręczników, które byłyby poświęcone dydaktyce tego rodzaju translacji.

W niniejszej pracy tłumaczenie a vista, zgodnie z koncepcją J. Żmudzkiego (2015), traktowane jest jako rodzaj translacji ustnej ze względu na ustną formę tekstu docelowego oraz wykonywanie go na potrzeby komunikacji ustnej. Główne założenia translatoryki antropocentrycznej S. Gruczy (2012) tworzą ramy teoretyczne projektu. W centrum zainteresowania jest więc tłumacz wykonujący a vista, jego kompetencje i wiedza, które umożliwiają mu odpowiednią realizację zadania translacyjnego jako komunikacyjnego (J. Żmudzki, 2004).

Celem nadrzędnym niniejszej dysertacji było opracowanie wytycznych dotyczących dydaktyki a vista jako autonomicznego rodzaju tłumaczenia. Dodatkowo opisane zostały możliwości modelowania dydaktyki innych (wybranych) rodzajów translacji oraz języka obcego, w ramach których a vista pełni rolę instrumentu pomocniczego. Tytuł pracy podkreśla fakt, że opracowany model ma charakter strategiczny, nie jest intuicyjny. Proces tworzenia modelu dydaktyki dla a vista obejmował etapy opisane w następujących rozdziałach pracy.

W rozdziale pierwszym określono przedmiot i cel podjętych badań. Przedstawiono wybrane opinie badaczy-translatoryków na temat a vista, np. rozbieżności związane z klasyfikacją a vista jako rodzaju translacji ustnej lub pisemnej. Zdefiniowano cele projektu.

Rozdział drugi poświęcono charakterystyce i specyfice tłumaczenia a vista. Omówiono proces przebiegu tego rodzaju translacji w odniesieniu do Modeli Wysiłkowych D. Gile'a (1995) oraz koncepcji J. Żmudzkiego (2002, 2012, 2013, 2015). Dokonano przeglądu najbardziej reprezentatywnych badań nad tłumaczeniem a vista, które miały wykazać jego cechy wspólne z innymi rodzajami translacji (np. S. Lambert, 2004; G.R.L.

Sampaio, 2007; J. Żmudzki, 2015). Przedstawiono także stanowisko wybranych badaczy i dydaktyków dotyczące przydatności a vista na lekcjach języków obcych (np. C. Schäffner, 2002; A. Carreres, 2006; F. Grucza, 2017). Dodatkowo omówiono rolę tłumaczenia (w szczególności a vista) na lekcjach języków obcych w wybranych metodach dydaktycznych.

W rozdziale trzecim dokonano prezentacji i ewaluacji najbardziej reprezentatywnych definicji i koncepcji dotyczących kompetencji tłumacza, aby wyróżnić takie komponenty, które tworzą i warunkują przebieg procesu tłumaczenia a vista. Holistyczny model kompetencji tłumaczeniowych J. Żmudzkiego (2015), uzupełniony o model A. Małgorzewicz (2012), stał się kluczowym punktem odniesienia przy opracowaniu modelu dydaktyki tłumaczenia a vista w niniejszym projekcie badawczym.

Rozdział czwarty dokonuje przeglądu badań nad tłumaczeniem a vista, których celem nadrzędnym nie była charakterystyka tego rodzaju translacji. Ponadto przedstawiono metodologię badań własnych zastosowanych w celu diagnozy i ewaluacji aktualnego stanu dydaktyki akademickiej: zajęć z a vista o charakterze autonomicznym oraz zajęć translacyjnych i praktycznej nauki języka obcego (PNJ) uwzględniających tłumaczenie a vista jako instrument pomocniczy.

W rozdziale piątym dokonano analizy i interpretacji materiału badawczego pozyskanego z autorskich ankiet (pilotażowej – wśród pracowników ZLS oraz ogólnopolskiej – dla dydaktyków translacji i PNJ). Na podstawie zgromadzonych danych empirycznych postawiono wnioski i sformułowano implikacje dydaktyczne dla tłumaczenia a vista: jako autonomicznego rodzaju translacji oraz jako instrumentu pomocniczego w ramach dydaktyki innych rodzajów translacji i języków obcych na poziomie akademickim. Ponadto przedstawiono wyniki i wnioski z badań ankietowych wśród studentów 1. roku lingwistyki stosowanej (LS) UMCS. Określono wytyczne dla dydaktyki tłumaczenia a vista w ramach wyżej wymienionego kierunku. Uwzględniono je przy konstruowaniu modelu dydaktyki dla tłumaczenia a vista.

Rozdział szósty stanowi przegląd ewaluacyjny wybranych ćwiczeń stosowanych w dydaktyce innych rodzajów translacji ustnej do wykorzystania w dydaktyce tłumaczenia a vista. Jednym z nowatorskich aspektów niniejszego projektu była prezentacja ćwiczeń, które rozwijają kompetencję tłumacza wykonującego tłumaczenie a vista w zależności od rodzaju umiejętności warunkujących jego skuteczne wykonanie. Składowe kompetencyjne wyodrębniono na podstawie modelu J. Żmudzkiego (2015) uzupełnionego o model A. Małgorzewicz (2012).

W rozdziale siódmym przedstawiono najbardziej reprezentatywne koncepcje dotyczące kryteriów oceny jakości dla translacji ustnej, które posłużyły do sformułowania elementów oceny w ramach *tłumaczenia a vista 1./2. języka* na LS UMCS. Uwzględniono wyniki badań nad kryteriami jakości w tłumaczeniach ustnych oraz analizę istniejących skali oceniania. Uzupełniono je o kryteria stosowane w badaniach nad tłumaczeniem a vista oraz podczas egzaminu na tłumacza przysięgłego w Polsce. Rozbudowano je także o kategorie, które traktują translację jako komunikację (J. Żmudzki,1995).

Rozdział ósmy stanowił próbę stworzenia strategicznego modelu dydaktyki tłumaczenia a vista: jako autonomicznego rodzaju translacji, jako instrumentu pomocniczego w ramach wybranych rodzajów translacji pisemnej i ustnej (przekład pisemny, tłumaczenia konsekutywne i symultaniczne, tłumaczenia audiowizualne), a także jako elementu zajęć z języka obcego na poziomie akademickim. Podrozdziały poświęcone a vista jako autonomicznemu rodzajowi translacji opisują następujące fazy przebiegu procesu dydaktycznego uwzględniające poszczególne operacje warunkujące jego skuteczne wykonanie: przygotowanie do tłumaczenia, percepcja i recepcja tekstu wyjściowego, transfer, produkcja tekstu docelowego, ewaluacja translacji. Przedstawiono możliwości zastosowania a vista na wybranych rodzajach zajęć translacyjnych oraz PNJ w zależności od określonej fazy zajęć oraz rozwijanych sprawności. Strategiczny model dla a vista został stworzony w odniesieniu do konkretnego kontekstu instytucjonalnego (dla studentów LS UMCS).

Integralną część pracy stanowią załączniki w postaci formularzy z ankiet przeprowadzonych przez autorkę niniejszej pracy (załącznik 1) oraz wersja angielska formularza oceny jakości tłumaczeń ustnych autorstwa A. Schjoldager (1996) – załącznik 2.

Badania w ramach niniejszej dysertacji wykazały, że tłumaczenie a vista ma obiecujący potencjał dydaktyczny w kształceniu kompetencji translatorskich i językowych na poziomie akademickim. Opracowany model dydaktyczny dla tłumaczenia a vista (jako autonomicznego rodzaju translacji oraz jako instrumentu pomocniczego w ramach zajęć z innych rodzajów translacji oraz PNJ), po odpowiedniej modyfikacji, może być zastosowany w innym kontekście instytucjonalnym lub stanowić inspirację dydaktyczną dla innych zajęć z wykorzystaniem tego rodzaju translacji.

Monika Nader-Cioczek